

שיעור הכוס

- יא. בקידוש הלילה נכון להחמיר ולקדש על כוס שיש בו שיעור 150 סמ"ק¹⁴.
 יב. באין לו יין כשיעור הגדול, יכול לקדש לכתחילה על כוס שיש בו שיעור 86 סמ"ק¹⁵, ולא יקדש על הפת.

כוס חד פעמי

- יג. כוס חד פעמי, מותר לקדש בו לכתחילה¹⁵.

מלואי אבן

חסינה אינו ראוי לתשמיש אלא פעם אחת. וכן שנה רבינו בשיעורי המשניות מסכת פרה (פרק ה משנה ו) דתנן ביצת התרנגולת, רבי מאיר ורבי יהודה מכשירין וחכמים פוסלין. פירוש להשתמש בו להזאת מי חטאת, מפני שאינה חשובה כלי. וכן הדין לענין כוס של קידוש, שאי אפשר לקדש על ביצה [היינו גדולה שיש בה שיעור רביעית]. אבל כוסות לשימוש חד פעמי, יש עליו שם כלי, ואפשר לקדש עליו. ואע"פ שבני אדם רגילין לזורקן אחר השתמשותם החד פעמית. עכ"ד רבינו.

וכן היה רבינו מורה למעשה דמותר לכתחילה לקדש על כוס חד פעמי, ושאינ נפק"מ בזה בין כוס חזק לכוס חלש. ומה שיש אנשים שלוקחים שני כוסות, אינו מועיל כלום.

ובספר מאור השבת מביא שנשאל רבינו במה שכתב בשו"ת אגרות משה (ג' סי' לט) בזה לאסור, והשיב רבינו דנראה דהאגרות משה לא אסר רק בכוסות רעועים וקלושים מנייר שהיו אז ולא בכוסות פלסטיק דהיום. (א"ה, לאחרונה התפרסם בעלון אליבא דהילכתא עדות שהאגרות משה עשה קידוש על כוס חד פעמי, ושאלו אותו הלא בספרו לא כתב כן, והשיב שכתב כן רק על הני

14. כוס הקידוש של רבינו, החזיק שיעור 150 סמ"ק בדיוק. ואמר רבינו דלענין קידוש הלילה שהוא דאורייתא, לכתחילה נכון להחמיר לקדש על יין כשיעור 150 סמ"ק. אך בקידוש הבוקר שהוא דרבנן, אפשר לקדש לכתחילה על יין כשיעור הקטן, דלהלכה נקטינן לעיקר דשיעור רביעית הוא 86 סמ"ק.

15. דברי רבינו בשיעורי המשניות: תנן במסכת כלים (פרק טז משנה ה) פטילייה טמאה וחסינה טהורה. פי' הרע"ב חסינה - כמין קופה עשויה מקוצים, ומשימין בה טיט ע"כ. ולכך היא טהורה משום דבעצמותו הוא כלי תשמיש ארעי. שמשתמשים בו רק פעם אחת הלכך אין שם כלי עליו. והנה יש שרצו ללמוד מכאן לענין קידוש על כוס חד פעמי דאי אפשר לקדש עליו, כיון דהכוס עשוי לתשמיש עראי ואין שם כלי עליו, וכמו לגבי חסינה שהוא טהור מפני שאין שם כלי עליו דעשוי לתשמיש עראי. אבל באמת אינו כן, א) דאין מדמין קידוש לטומאה, דאף דלענין טומאה כלי עראי אינו מקבל טומאה, לענין קידוש אף כלי עראי מקרי כלי. ב) דהכוסות אף שנקראים 'חד פעמי', באמת ראויין להשתמש בו פעם אחרת, אלא שאנשים זורקים אותו מחמת עצלות, משא"כ כלי

כוס שנפגם מקצתו

יד. כוס זכוכית שנפגם בשפתו, ונחסר חלק מעובי שפת הכוס [ונעשה כעין גומא], אבל לא נפגם מעבר לעבר, נחשב כוס שלם ויכולים לקדש בו.

כוס שנמצא בו נקב

פו. הוה עובדא באחד שקנה גביע כסף חדש, וקידש בו בלילה, ולמחרת מצא בו נקב, ובא לשאול את רבינו, והורה רבינו שיצא ידי חובתו, ואין צריך לקדש שנית¹⁶.

מלואי אבן

אוצר החכמה

דלעיל צריך לקדש שנית, אמנם רבינו הורה למעשה דאין צריך לחזור ולקדש שנית, ולא שמענו טעמו בזה.

ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן מ"א) שכתב על דברי השער הציון הנ"ל בזה"ל: ונראה דאין זה פשוט להלכה, דמרמב"ם בודאי אין ראיה כלל, דמרמב"ם בא רק לקבוע השיעור של קידוש או ברכת המזון, ר"ל כמות היין שצריך לקחת כוס המכיל רביעית או יותר כלשוננו בהל' שבת, דזה שיעור המצוה של קדוש על היין ולשתות אח"כ רובו או מלא לוגמיו, אבל הפסול של כלי המטפף אינו שאין בו רביעית, דעכשיו באמת מחזיק רביעית יין, אלא שמטפף והולך, ופסול זה אינו מחסרון קדוש על היין אלא מחסרון הכלי וכוס של קדוש, ולא מצינו דחז"ל תקנו שני דברים דין כלי ודין קדוש, דדוקא בנטילת ידים יש דין כלי ושיעור נטילה דשם דין הכלי הוא מיסוד התקנה דנטילת ידים דומיא דקידוש ידים כמש"כ הראשונים, אבל בברכת המזון וקידוש אין תקנה כזאת, והטור כתב רק דצריך להדר אחרי כוס שלם, ודיעבד כשר, והרי כמה כמה פוסקים ובתוכם גם הגאון א"ר דגם כלים הפסולים

העשויים מנייר שלאחר שימוש בשתיה חמה מתקלקל כולו עיי"ש. וכדברי רבינו).

16. הוה עובדא באחד שקנה בערב חג הסוכות גביע כסף חדש וקידש עליו בליל יום טוב דסוכות, ובבוקר ראה שיש נקב במקום שאין יכול להחזיק הגביע רביעית, ובא עם הגביע לרבינו ושאל אם יצא חובת קידוש, או צריך לחזור ולומר ברכת קידוש בקידוש היום. והורה רבינו שאין צריך לקדש שנית, ע"כ העובדא.

א"ה, בשער הציון סימן קפ"ג ס"ק י"ד כתב וז"ל: ופשוט דאם יש נקב בשולו ועל ידי זה אינו יכול להחזיק רביעית, אין על זה שם כוס כלל והוא לעכובא אפילו בשעת הדחק, דכוס של ברכת המזון וקידוש צריך להחזיק רביעית, כמבואר ברמב"ם פ"ז הל' ברכות הי"ד ופכ"ט הל' שבת ה"ז, עכ"ל.

[ולכאורה פשוט דלא מיירי מנקב גדול שאי אפשר כלל להחזיק בו רביעית יין בשעת קידוש או ברכה מ"ז, דפשיטא היא דהא למעשה אין לו רביעית, ומה לי שמזג לתוך הכוס מתחילה רביעית, וע"כ דמיירי שבזמן קידוש נשאר עדיין רביעית בכוס, אלא אם יעמוד זמן רב לא ישאר רביעית]. ולדברי השער הציון מבואר דבעובדא